

Gevoelens van angst hangen vaak samen met ruimtelijke structuren. Welke emoties roepen plaatsen op en waar liggen de wortels van deze gevoelens?

Niet zo lang na de eerste berichten over het Influenza A/H1N1 virus verspreidde de angst voor besmetting zich binnen korte tijd over de hele wereld. Belgische kranten kopten op 24 april 2009 dat een nieuwe variant van de griep in Centraal-Mexico en in de Verenigde Staten al minstens 57 doden had veroorzaakt. Enkele dagen later kondigde de Wereldgezondheidsorganisatie aan dat het varkensgriepvirus, een type 'Influenza' waarvan de voorloper alleen nog maar bij dieren was vastgesteld, mogelijk een pandemie kon veroorzaken die miljoenen slachtoffers zou eisen. In het spoor van de 'milleniumbug', SARS en moslimterrorisme groeide de griep snel uit tot een nieuwe bedreiging van globaal formaat.

De manier waarop de wereld reageerde op het nieuws heeft een interessante geografie. Om te beginnen toont de populaire benaming van de ziekte belangrijke regionale verschillen. 'Grippe porcine', 'Schweinegrippe', 'swine flu', 'febbre suina', 'Svineinfluenza' komen we tegen in het Frans, Duits, Engels, Italiaans en Deens. Ook in het Chinees praat men over varkensgriep. In veel landen in Latijns-Amerika hebben ze het echter over de 'gripe norteamericana' en in het Nederlands overheerst duidelijk de term 'Mexicaanse griep'.

Hoe dat komt valt gemakkelijk te achterhalen. Op 28 april verschenen in zowat alle regionale bijlagen van de grote kranten in Vlaanderen één of meerdere interviews met Vlaamse varkensboeren die 'niet bang zijn voor hun gezondheid, maar wel voor de commerce'. Na de varkenspest, de dioxinecrisis, de vogelgriep en de financiële crisis konden ze semantische verwarring over de griep missen als kiespijn. 'Laten we het dan ook bij de benaming Mexicaanse griep houden,' pleitte de secretaris-generaal van de Vereniging voor Varkenshouders.

De term Mexicaanse griep, zoals die in het Nederlands wordt gebruikt, impliceert een sterke ruimtelijke verankering van de ziekte. Omdat besmetting het resultaat lijkt te zijn van contact met Mexicanen of mensen die in Mexico zijn geweest, wordt Mexico een no-go area. Dat het toerisme naar Mexico een flinke tik kreeg verbaast dan ook niet. Geografie speelt echter niet alleen een rol in de naamgeving van de ziekte, maar ook in de bestrijding ervan. De angst om besmet te raken met een potentieel dodelijke ziekte is erg sterk.

Even krachtig, zo blijkt, is de tendens om grenzen te trekken om de verspreiding van de griep te vertragen. In China werden bijvoorbeeld vluchten vanuit Mexico geannuleerd en na landing kwamen artsen in steriele pakken aan boord om individuele temperaturen te meten. Ook de grenzen van de natiestaten werden opnieuw denkbeeldig opgetrokken: Eerste geval in Nederland, eerste dode in België. Als besmette individuen toch 'binnengedrongen' waren, werden publieke ruimtes geviseerd.

"Catch it, bin it, kill it!" Tijdens het afgelopen congres van Britse geografen in Manchester werd je werkelijk bedolven onder de waarschuwingsvoorschriften in verband met het bestrijden van het virus. Ook in België vind je momenteel op allerlei publieke plaatsen folders met informatie over hoe 'eenvoudige voorzorgen levens kunnen redden'. Let op: "in ruimten waar mensen dicht bij elkaar zitten en waar slecht geventileerd wordt, bijvoorbeeld in een trein of bus, een school of kinderdagverblijf is de kans op besmetting groter."

In dit nummer van AGORA willen we dieper ingaan op de link tussen angst en de ruimte. We gaan er daarbij van uit dat angstgevoelens in grote mate maatschappelijk geconstrueerd zijn en inspelen op stereotypen rond gender, klasse, ras, etniciteit en leeftijd. De onderwerpen die aan bod komen, zijn erg uiteenlopend. Alle auteurs gaan er echter van uit dat angst een sterke impact heeft op ruimtelijke discoursen en op ruimtelijk gedrag en dat angsten worden afgebakend en begrensd binnen een territorium om gevoelens van veiligheid te krijgen. Deze verbeelde grenzen werken volgens de auteurs enkel stereotypes, en de angstgevoelens die daarmee samenhangen, verder in de hand.

Het varia artikel van Simone Pekelsma, 'Istanbul 2010: Strijd om een stad', is een reactie op een eerder nummer van AGORA over Culturele Hoofdsteden. Pekelsma betoogt dat er weinig meer over is van de oorspronkelijke ideeën voor Istanbul als Culturele Hoofdstad.

